

Prawne uwarunkowania dotyczące wykonywania zawodu komornika sądowego oraz przeprowadzania czynności egzekucyjnych – z uwzględnieniem okresowych badań lekarskich i psychologicznych

Legal determinants in performing the profession of court executive officer and applying enforcement proceedings – with regard to periodical medical and psychological examinations

HANNA WIŚNIEWSKA-ŚLIWIŃSKA^{1/}, JERZY T. MARCINKOWSKI^{2/}

^{1/} Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie

^{2/} Katedra Medycyny Społecznej, Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu

Autorzy poddali analizie akty prawne i rozporządzenia regulujące wykonywanie zawodu komornika w RP, w tym orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego oraz Sądu Najwyższego. Celem tej analizy było określenie spójności przepisów, ukazanie kierunku ewoluowania przepisów oraz przedstawienie skutków przeprowadzonych w przepisach zmian. Komornicy sądowi działają na podstawie i w granicach prawa. Status prawny komornika sądowego, jego prawa i obowiązki, określa m.in. Kodeks postępowania cywilnego. Zmiany dotyczące pracy komorników są skutkiem przepisów znowelizowanej Ustawy o komornikach sądowych i egzekucji.

Aktualne przepisy Ustawy o komornikach sądowych i egzekucji przewidują nowe procedury określające możliwości zostania najpierw aplikantem komorniczym, a później komornikiem. Postępowanie egzekucyjne, w tym czynności komornicze, szczegółowo reguluje Kodeks postępowania cywilnego. Kandydat na komornika musi posiadać wykształcenie wyższe prawnicze. Podstawowym zadaniem komornika sądowego jest wykonywanie orzeczeń sądowych. Ze względu na dużą niechęć społeczną dla niektórych działań komornika, powinna cechować go odporność emocjonalna i umiejętność panowania nad własnymi emocjami. Ważne są również zdolność logicznego rozumowania i sprawność językowa. Ustawodawca nie przewiduje obowiązkowych okresowych badań lekarskich ani psychologicznych komorników sądowych – ani przed podjęciem pracy komornika ani w jej trakcie. Komornicy ze swej strony nie sygnalizują luk w przepisach.

Biorąc pod uwagę wybrane państwa europejskie – jedynie w Niemczech komornicy, awansując, poddawani są badaniom lekarskim lub psychologicznym częściej, niż raz w ciągu całej swej kariery zawodowej. Brak określenia precyzyjnych przepisów, procedur obowiązujących w różnego rodzaju postępowaniach nie sprzyja poprawie sytuacji. Dotyczy to również przepisów dotyczących pracy komorników.

Słowa kluczowe: komornik, czynności egzekucyjne, przepisy prawne, badania lekarskie

The article analyses legal acts and regulations regarding the profession of court executive officer in Poland, aiming at the determination of coherence of regulations, the direction of regulation evolvement and presentation of the impact of new regulations. Court executive officer acting on the basis of and within the limits of the law. The legal status of the court executive officer, the law and responsibilities, defines, among others Code of Civil Procedure. Changes in the working on court executive officers are the result of the amendments Act on court executive officers and judicial enforcement.

Present regulations of the Act on court executive officers and judicial enforcement introduce new procedures of becoming first the applicant, and consequently the court executive officer. The scope of enforcement procedures is regulated by the Civil Code. The candidate has to have higher legal education. The main duty is to enforce judicial rulings. Due to social aversion towards most of the proceedings, the court executive officer should be characterized by control of emotions and logical thinking. There is no requirement of periodical medical or psychological examinations.

In comparison with other European countries – only in Germany the court executive officers undergo medical evaluation during the promotion procedure. In Poland there are no clear regulations regarding different proceedings, and similarly, no clear regulations regarding the job of court executive officer.

Key words: court executive officer, enforcement proceedings, legal regulations, medical examinations

Autorzy poddali analizie akty prawne oraz rozporządzenia regulujące wykonywanie zawodu komornika w RP, w tym orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego oraz Sądu Najwyższego. Celem tej analizy jest określenie spójności przepisów, ukazanie kierunku ewoluowania przepisów oraz przedstawienie skutków przeprowadzonych w przepisach zmian.

Analizie poddane zostały dokumenty prawne różnej wagi:

- ustawa zasadnicza – Konstytucja RP,
- kodeksy
 - pracy,
 - postępowania cywilnego,
 - karny,
- ustawy mające bezpośredni lub pośredni wpływ na pracę komorników:
 - o komornikach sądowych i egzekucji,
 - o świadczeniach rodzinnych,
 - o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych,
 - o pomocy osobom uprawnionym do alimentów,
 - o Państwowej Inspekcji Pracy wraz z ich nowelizacjami;
- rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dn. 16 maja 1996 r. i 13 grudnia 2007 r.,
- wyroki:
 - Sądu Najwyższego nr 2009/6,
 - Trybunału Konstytucyjnego sygn. K 5/02 z dn. 03 grudnia 2003 r.,
- Kodeks Etyki Zawodowej Komornika,
- Statut Międzynarodowej Unii Komorników Sądowych.

Komornicy sądowi działają na podstawie i w granicach prawa (art. 7 Konstytucji RP) [1]. Ze stronami postępowania (dłużnik, wierzyciel) komornika nie wiąże stosunek prywatnoprawny, a publicznoprawny. Status prawny komornika sądowego, jego prawa i obowiązki określają Kodeks postępowania cywilnego [2, 3] oraz Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji z 29 sierpnia 1997 r. [4].

Zmiany dotyczą kilku kwestii, m.in.:

- statusu prawnego komornika,
- prawa komornika do uzyskiwania informacji niezbędnych do prowadzenia postępowania egzekucyjnego,
- prawa wyboru przez wierzyciela komornika,
- systemu kosztów egzekucji prowadzonej przez komorników sądowych,
- obowiązku komornika złożenia oświadczenia o stanie majątkowym,
- obowiązku podjęcia przez komornika, w terminie 3 dni od chwili otrzymania wniosku, czynności niezbędnych do skutecznego przeprowadzenia egzekucji, przy czym naruszenie tego terminu pociąga odpowiedzialność dyscyplinarną komornika, podwyższenia dyscyplinarnej kary pieniężnej.

Zmiany te są skutkiem przepisów znowelizowanej Ustawy o komornikach sądowych i egzekucji [5], które obowiązują od 1 stycznia 2008 r., i rozporządzeń wydanych w grudniu 2007 r. przez ministra sprawiedliwości.

Inną ważną kwestią, zmienioną w wyniku wejścia w życie powyżej wymienionej Ustawy, to powstanie samorządu zawodowego. Komornicy obowiązkowo zrzeszeni są w 10 izbach komorniczych. Organami wykonawczymi izb są rady izb komorniczych. Zasięg izby komorniczej odpowiada zasięgowi danej apelacji. Reprezentantem ogółu komorników zrzeszonych w izbach komorniczych jest Krajowa Rada Komornicza. Poza czynnościami egzekucyjnymi na komorniku sądowym ciąży obowiązek utworzenia kancelarii, a także zatrudnienia pracowników i wyposażenia tejże kancelarii. Jako pracodawca komornik obowiązany jest stosować przepisy Kodeksu pracy [6]. Przepisy znowelizowanej Ustawy o komornikach sądowych i egzekucji [5], obowiązujące od 1 stycznia 2008 r., i rozporządzeń wydanych w grudniu 2007 r. przez ministra sprawiedliwości [7] przewidują nowe procedury określające możliwości zostania najpierw aplikantem komorniczym, a później komornikiem. W zawodzie komornika sądowego mogą rozpocząć pracę osoby, które ukończyły co najmniej 25 rok życia. By zostać aplikantem komorniczym, trzeba zdać egzamin konkursowy przed komisją powołaną przez ministra sprawiedliwości. Aplikację kończy egzamin komorniczy zdawany również przed tą samą komisją. Komisje egzaminacyjne powołuje minister sprawiedliwości co dwa lata dla jednej lub kilku izb komorniczych, wyznaczając również ich przewodniczących. Komisja składa się z siedmiu osób: czterech sędziów sądu apelacyjnego lub okręgowego, dwóch przedstawicieli delegowanych przez Krajową Radę Komorniczą oraz jednego pracownika naukowego, którym powinien być co najmniej doktor habilitowany nauk prawnych. Egzamin konkursowy aplikantów komorniczych odbywać się będzie raz w roku, nie później niż do 30 września - równocześnie we wszystkich izbach komorniczych. Każdorazowo konkretny termin wyznaczy minister sprawiedliwości. Za udział w nim kandydat na aplikanta musi zapłacić kwotę wynosząca połowę równowartości minimalnego wynagrodzenia. Zgodnie z rozporządzeniem ministra sprawiedliwości osoby wpisane na listę aplikantów winny uiścić opłatę roczną na pokrycie kosztów szkolenia. Według wymienionego rozporządzenia wysokość opłaty określona przez ministra sprawiedliwości i wynosi równowartość czterokrotnego minimalnego wynagrodzenia za pracę w wysokości obowiązującej w dniu rozpoczęcia roku szkoleniowego [7]. Rada izby może zwolnić aplikanta od opłaty w całości lub w części, odroczyć jej płatność względnie rozłożyć na raty. Koszty szkolenia są w tym

wypadku pokrywane ze środków izby komorniczej. Natomiast praktyczną naukę zawodu aplikanci muszą poznać, pracując w kancelarii komorniczej.

Szczegółowo postępowanie egzekucyjne, w tym czynności komornicze, reguluje Kodeks postępowania cywilnego [3, 8]. Określa również metody egzekucji i postępowanie komornika w tych sposobach. Jednym ze sposobów egzekucji jest egzekucja z rachunku bankowego, innymi egzekucja z ruchomości czy nieruchomości (w konsekwencji opróżnianie lokalu). Komornik rozpoczyna postępowanie egzekucyjne na wniosek wierzyciela – na podstawie wyroków sądowych, nakazów sądowych lub aktów notarialnych. Przyjmuje zlecenia od wierzycieli (instytucjonalnych lub indywidualnych), którzy zgłaszają się do niego z orzeczeniami sądowymi podlegającymi wykonaniu w drodze egzekucji – ściągnięcia, np.: oddania lokalu, przedmiotów, opróżnienia lokalu, wydania nieruchomości, usunięcia nieprawnie wybudowanego budynku na gruncie wierzyciela, niepłacone alimenty, itp. Jest to dla wierzycieli jedyna, zgodna z prawem, droga realizowania przysługujących im praw, jeśli dłużnicy nie chcą lub z jakichś powodów nie przestrzegają postanowień sądu lub zapisu aktu notarialnego dobrowolnie lub nie zaspokajają wierzycieli. We wszystkich sprawach ściągania należności na rzecz Skarbu Państwa i innych (np. alimentacyjnych), najprostszym sposobem jest zajęcie wynagrodzenia wypłacanego przez zakład pracy lub kont bankowych dłużnika. W każdym momencie danej sprawy zapłacenie przez dłużnika długu, zwrócenie innych należności lub spełnienie innego roszczenia, np. oddanie mieszkania, powoduje zamknięcie sprawy i wycofanie się komornika z postępowania egzekucyjnego.

Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji [4] stanowi, że przy wykonywaniu czynności komornik podlega tylko Ustawie oraz orzeczeniom sądowym. Egzekucja sądowa i komornik podlegają nadzorowi judykacyjnemu sądu. Strony postępowania – dłużnik, wierzyciel – mogą każdą czynność komornika zaskarżyć do sądu, który może ją zmienić, zawiesić lub uchylić. Ustawa z dnia 18 września 2001 r. o zmianie Ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz niektórych innych ustaw [9], rozwiązała z dniem 1 stycznia 2002 r. stosunek pracy łączący komornika z sądem rejonowym. Według art. 3a Ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji [4], komornik na własny rachunek wykonuje czynności. Sejm postanowił, że od 1 stycznia 2002 r. cały państwowy system egzekucji sądowej utrzymywany jest tylko z opłat egzekucyjnych – bez żadnego bezpośredniego udziału budżetu. Ustawą z dnia 24 września 2004 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji Sejm dostosował opłatę egzekucyjną do żądań szpitali i nałożył na komorników sądowych obowiązek wszczy-

kania egzekucji na swój koszt i na własne ryzyko [3]. Sejm postanowił tak, choć Sąd Najwyższy w jednym z orzeczeń stwierdził, że podstawową zasadą polskiego porządku prawnego jest, że osoba wszczynająca postępowanie cywilne [10], a egzekucja jest takim postępowaniem, jest zobowiązana do uiszczenia opłaty – chyba, że została z opłaty tej zwolniona przez ustawę lub sąd. Sejm nie uwzględnił również postulatu Trybunału Konstytucyjnego zgłoszonego w wyroku z dnia 3 grudnia 2003 r., K 5/02, według którego wierzyciel powinien uczestniczyć w ponoszeniu kosztów bezskutecznej egzekucji [11].

Trybunał Konstytucyjny zaznaczył w wyroku z dnia 3 grudnia 2003 r., sygn. K 5/02, również to, że komornik sądowy jest organem egzekucyjnym państwa i organem władzy publicznej [11].

Opłata egzekucyjna ustanowiona przez Sejm nie stanowi wynagrodzenia komornika i nie może on swobodnie dysponować przychodami z opłat. Opłata egzekucyjna jest daniną publiczną i według ustawy jest przeznaczana na pokrycie kosztów działalności egzekucyjnej. Według art. 34 Ustawy o komornikach sądowych i egzekucji, koszty działalności egzekucyjnej obejmują [4]:

- koszty osobowe i rzeczowe, ponoszone w związku z prowadzoną działalnością egzekucyjną (a więc koszty zorganizowania i utrzymania kancelarii, w szczególności związane z zatrudnieniem pracowników, zapewnieniem lokalu i wyposażenia w niezbędny sprzęt biurowy),
- koszty ochrony zajętego mienia i niezbędnej ochrony osobistej,
- koszty ubezpieczenia mienia kancelarii i własnego ubezpieczenia OC,
- koszty przejazdów w miejscowości będącej siedzibą komornika, korespondencji, obrotu pieniężnego, przewozu drobnych ruchomości nie wymagających transportu specjalistycznego;
- opłaty na samorząd komorniczy, ponoszone obowiązkowo zgodnie z przepisami ustawy;
- inne koszty niezbędne do wykonywania czynności egzekucyjnych.

Opłata egzekucyjna wynosi 15% wyegzekwowanego świadczenia, 8%, gdy dług jest ściągany z rachunku bankowego, z wynagrodzenia za pracę, a od 17 czerwca 2010 r. także ze świadczeń z ubezpieczenia społecznego, zasiłków dla bezrobotnych, dodatków aktywizacyjnych. Wysokość opłaty nie może przekroczyć trzydziestokrotnej wysokości przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego. Jednakże zasada ta ma się zmienić. Przywracane po latach miarkowanie opłat ma polegać na tym, że na wniosek dłużnika sąd będzie mógł je zmniejszać, biorąc pod uwagę w szczególności nakład pracy komornika, a także sytuację majątkową dłużnika, jego dochody [12]. Miarkowanie

opłat zawiera nowela ustawy o komornikach, która weszła w życie 17 czerwca 2010 r. Ustawy – Kodeks postępowania cywilnego i Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji – zostały zmienione przez Sejm na żądanie wierzycieli, którzy zarzucali komornikom nieskuteczność działań. Komornik nie wszczynający egzekucji niezwłocznie oraz nie działający zgodnie ze sposobem egzekucji wskazanym przez wierzyciela, ponosi odpowiedzialność dyscyplinarną i odszkodowawczą [5]. Ustawą z dnia 24 września 2004 r. Sejm zastrzył odpowiedzialność komornika za przewlekłe działanie ze szkodą dla wierzyciela. Podkreślić należy fakt, że komornikowi nie wolno podejmować dodatkowego zajęcia lub zatrudnienia, które by przeszkadzało w pełnieniu obowiązków albo mogło uchybiać powadze wykonywanego zawodu. Dodatkowe zatrudnienie komornik może podjąć za zgodą prezesa sądu apelacyjnego i rady izby komorniczej, której jest członkiem. W praktyce bywa, że komornicy pracują dodatkowo, po otrzymaniu aprobaty prezesa sądu i rady izby, jako wykładowcy na uczelniach lub nauczyciele przedmiotów prawnych (np. „Podstawy prawa”). Podczas wykonywania czynności egzekucyjnych komornik obowiązany jest do dołożenia należytej staranności i ponosi odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przy wykonywaniu czynności. Odpowiedzialność komornika powstaje w sytuacji, kiedy strona szkodzie tej nie mogła zapobiec środkami prawem przewidzianymi. Podkreślić z całą mocą należy jednakże, iż nawet jeśli komornik dołoży maksymalnych starań przy prowadzeniu postępowania egzekucyjnego i wykorzysta wszystkie instrumenty prawne, często zdarza się, że wierzyciel nie zostanie w pełni zaspokojony, a niekiedy w ogóle – nawet w części. Aktami prawnymi, których treść ma związek z działalnością komorników, są również Ustawa o świadczeniach rodzinnych [13, 14, 15], Ustawa o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych [16], a także Ustawa o pomocy osobom uprawnionym do alimentów [17, 18]. Jeżeli dłużnik nie wykonał orzeczenia sądu dobrowolnie, istnieje prawdopodobieństwo, że będzie ukrywał majątek. Na pewno nie będzie skłonny do wskazania swojego majątku wierzycielowi. Środkiem przymusu, zobowiązującym dłużnika do wskazania posiadanego przez niego majątku, jest postępowanie toczące się przed sądem – z wniosku wierzyciela – o wyjawienie majątku. Dłużnik, po złożeniu przyrzeczenia, winien podać składniki swego majątku. Uzyskany spis majątku, na specjalnym formularzu, sąd przesyła wierzycielowi. Kłamstwo dłużnika jest w takim przypadku przestępstwem fałszywego zeznania, opisanym w art. 233 Kodeksu karnego (kk) [19], ściganym z urzędu. Zdarzają się przypadki, że dłużnicy, z różnych powodów – by zachować różne przedmioty lub na złość wierzycielowi – pozornie pozbywają się majątku.

Najczęściej darują go najbliższym lub sprzedają, ewentualnie pozornie spieniężają względnie pozornie obciążają. Czynności takie to przestępstwo z art. 300 §1 – 3 Kodeksu karnego. Ścigane jest na wniosek wierzyciela. Do tego wierzyciel może żądać uznania krzywdzącej dla niego czynności (darowizny, sprzedaży, ustanowienia hipoteki, itd.) za bezskuteczną wobec niego. Służy temu powództwo wytaczane przez sądem. (Skarga paulińska – pochodzi z prawa rzymskiego, jest skutecznym środkiem do prowadzenia egzekucji, mimo że dłużnik pozbył się majątku. Stosowana, gdy zbycie przedmiotów majątkowych przez dłużnika nastąpiło przed rozpoczęciem toku egzekucji.) Bywa, że dłużnicy pozbywają się majątku (sprzedają, dokonują darowizny) już w trakcie toku egzekucji. Takie zbycie jest bezskuteczne względem wierzyciela. Komornik może prowadzić egzekucję tak, jakby zbycie nie miało miejsca. Nie ma potrzeby wnoszenia skargi (paulińskiej) do sądu.

Komornik często spotyka się z sytuacją, że jedyny majątek dłużnika nie należy tylko do niego, a jest majątkiem wspólnym dłużnika i jego małżonka. Jednocześnie brak jest podstaw do nadawania klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika. Wierzyciel może wówczas żądać ustanowienia rozdzielności majątkowej przez sąd. Warunkiem jest uprawdopodobnienie, umotywowanie, że spłaty długu nie uda się uzyskać bez dokonania podziału majątku wspólnego małżonków. Komornik dokonuje egzekucji nie z całości dochodów czy majątku. Dłużnikowi należy pozostawić środki na życie codzienne jego i rodziny, tzw. „minimum komornicze”. Egzekucją nie są obejmowane przedmioty codziennego użytku, w przypadku rolników pewne dodatkowe składniki majątkowe, skład inwentarza żywego, ect. [20, 8]. Poza dokumentami opracowanymi przez Ustawodawcę, bez względu na nowelizację ustaw i rozporządzeń, komorników w pracy obowiązują Kodeks Etyki Zawodowej Komornika [21] oraz Statut Międzynarodowej Unii Komorników Sądowych [22].

W zawodzie komornika nie ma możliwości awansu w znaczeniu osiągnięcia coraz wyższych stopni w hierarchii organizacyjnej. Można jedynie, poza wykonywaniem zajęć komornika, pełnić funkcje w organach izby komorniczej. Kandydat na komornika musi posiadać wykształcenie wyższe prawnicze. Wprowadzenie tego wymogu spowodowało, że zawód komornika jest zaliczany do grupy zawodów prawnych. Objęcie stanowiska komornika, podobnie jak w innych korporacjach prawnych, musi być poprzedzone egzaminem na aplikację, odbyciem dwuletniej aplikacji, zakończonej zdaniem egzaminu. Od wymogu odbywania aplikacji zwolnieni są sędziowie, prokuratorzy, adwokaci, radcowie prawni i notariusze oraz osoby, które taką aplikację ukończyły. Bez aplikacji ubiegać

mogą się o stanowisko również osoby posiadające stopień doktora nauk prawnych. Komornik powoływany jest przez Ministra Sprawiedliwości. Komisje egzaminacyjne powołuje minister sprawiedliwości co dwa lata i wyznacza ich przewodniczących Aby zostać aplikantem komorniczym, trzeba zdać egzamin konkursowy złożony ze 150 pytań testowych Szkolenie teoretyczne jest odpłatne, a praktyczną naukę zawodu aplikanci odbywają w kancelarii komorniczej. Obecnie komisja egzaminacyjna ma sprawdzać wiedzę kandydata z zakresu prawa konstytucyjnego, cywilnego, gospodarczego, finansowego, pracy, spółek handlowych, administracyjnego, rodzinnego, europejskiego, prywatnego międzynarodowego, postępowania cywilnego i administracyjnego oraz ustroju sądów i samorządu komorniczego. Informacje o terminie egzaminu muszą zostać podane do publicznej wiadomości. Kandydaci na aplikantów są zobowiązani złożyć zgłoszenia najpóźniej na 50 dni przed datą rozpoczęcia egzaminu konkursowego. W ramach egzaminu kandydaci rozwiążą test składający się ze 150 pytań. Każde z nich opatrzone zostanie trzema propozycjami odpowiedzi, z których tylko jedna będzie prawidłowa. Za prawidłową odpowiedź kandydat otrzyma jeden punkt, a aby zdać egzamin, powinien uzyskać co najmniej 90 punktów. Lista osób, które osiągnęły wynik pozytywny, będzie opublikowana w Biuletynie Informacji Publicznej. Minister sprawiedliwości o wynikach egzaminów zawiadamia również Krajową Radę Komorniczą. Wpis na listę aplikantów komorniczych odbywa się na wniosek zainteresowanego, który na egzaminie uzyskał minimum wymagane 90 punktów.

Podstawowym zadaniem komornika sądowego jest wykonywanie orzeczeń sądowych w sprawach o roszczenia pieniężne i niepieniężne oraz o zabezpieczenie roszczeń, a także wykonywanie innych tytułów wykonawczych wydanych na podstawie odrębnych przepisów. Miejscem pracy komornika jest jego kancelaria, gdzie załatwia większość spraw i przyjmuje strony. Pracuje również w terenie, gdy udaje się do dłużników. Komornik zapoznaje się z dokumentami (np. orzeczeniem sądu), przyjmuje od wierzycieli odpowiednie wnioski, zakłada akta sprawy – i w zależności od jej rodzaju ustala drogę postępowania egzekucyjnego. Komornik pracuje samodzielnie i indywidualnie. Sposób ściągnięcia długu najczęściej określa wierzyciel (w przypadku klientów instytucjonalnych radca prawny firmy). W przypadku, gdy wierzyciel nie opowie się co do sposobu ściągnięcia długu, komornik może dokonać sam wyboru sposobu odzyskiwania należności. Wszystkie jego działania muszą być w zgodzie z obowiązującym prawem. Gdyby tego nie przestrzegali, naraziłby się na odpowiedzialność karną, dyscyplinarną i odszkodowawczą. Komornik jest odpowiedzialny za pracę swoich pracowników,

ponosi odpowiedzialność finansową i prawną za swoje działania. Komornik pracuje ok. 6-9 godzin dziennie. Zwykle pracuje w ogólnie przyjętych godzinach funkcjonowania urzędów, lecz w wyjątkowych sytuacjach niektóre czynności wykonuje po godzinach pracy. Wykonywanie czynności egzekucyjnych w dni wolne lub w nocy wymaga pisemnej zgody Prezesa Sądu Rejonowego nadzorującego czynności komornicze.

Ze względu na dużą niechęć społeczną dla niektórych działań komornika, powinna cechować go odporność emocjonalna i umiejętność panowania nad własnymi emocjami. Ważne są również zdolność logicznego rozumowania i sprawność językowa. W prowadzeniu kancelarii potrzebne są umiejętności kierownicze. Jeśli dłużnik jest znany, komornik przystępuje od razu do postępowania egzekucyjnego, jeśli nie jest znany (bądź informacje w dokumentach są niepełne) musi go odszukać. Przeważnie egzekucję poprzedzają starania wierzyciela o dobrowolną spłatę długu, zapłatę przez dłużnika należności za dostawę lub inne świadczenie. Gdy wezwania nie skutkują, odbywa się proces sądowy, który może toczyć się co najmniej w dwóch instancjach (i ewentualnie odwoławczej). Dłużnik ma czas, by porozumieć się z wierzycielem i uniknąć egzekucji, z którą związane są koszty. Komornik musi prowadzić egzekucję zgodnie z wnioskami wierzyciela. Komornik jest uprawniony do poszukiwania majątku, do składania zapytań do banków i urzędów, a nawet do wejścia do mieszkania dłużnika i przeszukania pomieszczeń, jednak żadnej z tych czynności nie podejmie bez stosownego wniosku.

W pracy komorników przeważają sprawy o odzyskanie wierzytelności w formie pieniężnej, rzadziej występują sprawy o zwrot rzeczy czy opróżnienie lokalu. W sprawach nie spłaconych długów, nie uregulowanych należności alimentacyjnych komornik sądowy ściąga je w różny, dopuszczany przez prawo sposób. Jeżeli dłużnik ma stałą pracę, a tym samym regularnie otrzymuje wynagrodzenie, komornik zawiadamia pisemnie zakład pracy dłużnika, Zakład Ubezpieczeń Społecznych (ewentualnie Urząd Skarbowy) o zajęciu wynagrodzenia lub emerytury/renty (zwrotu nadpłaconego podatku) na pokrycie alimentów i kosztów egzekucji. W sytuacji, gdy dłużnik nie ma stałej pracy, komornik sądowy na wstępie winien podjąć próbę ustalenia polubownej drogi oddawania należności; rozmawia z wierzycielem, dłużnikiem; gdy wierzyciel godzi się, np. na odroczenie spłaty lub spłaty w mniejszych ratach względnie inne rozwiązania. Komornik sporządza pisemną wersję ugody (terminy spłaty, kwotę) i ściąga dług zgodnie z życzeniem wierzyciela. Bywa, że przyjmuje w kancelarii od dłużnika wpłaty i przekazuje je wierzycielowi. Jeśli w określonym terminie nie nastąpi oddanie długu, określonego wyrokiem sądu (lub zgodnie z ustaleniami powziętymi

na drodze polubownej), komornik zawiadamia sąd i wierzyciela o wszczęciu egzekucji. Ustala dokładnie stan majątkowy dłużnika. Przystępuje do oszacowania wartości majątku ruchomego lub nieruchomego, samodzielnie lub z pomocą biegłego. W wypadku zajęcia majątku ruchomego, udaje się do dłużnika (wraz z wierzycielem, gdy ten ma takie życzenie), doręcza dłużnikowi nakaz egzekucyjny, wzywa go do spłacenia długu, a jeśli ten nie ureguluje długu – komornik sądowy przystępuje do egzekucji. Może również – jeśli to możliwe – wziąć w depozyt sądowy przedmioty stanowiące zbywalną wartość. Komornicy mają prawo prowadzić egzekucję z wszelkiego majątku dłużnika, poza ograniczeniami wynikającymi z Kodeksu postępowania cywilnego. Tak więc poza wynagrodzeniem za pracę przedmiotem egzekucji mogą być ruchomości domowe, pojazdy mechaniczne, wyposażenie firmy, którą dłużnik prowadzi, rachunek bankowy, prawo do lokalu spółdzielczego, nieruchomości – zabudowane i niezabudowane, akcje, udziały oraz wszelkie inne prawa majątkowe. Uprawnienia komornika dają możliwość przymusowego otwarcia drzwi mieszkania lub firm, przeszukania pomieszczeń, a także prawo zasięgania informacji o dłużnikach w instytucjach, które mogą posiadać dane przydatne dla efektywnego prowadzenia egzekucji. Po zajęciu majątku ruchomego komornik dokonuje sprzedaży tego majątku w drodze licytacji. Licytację nieruchomości przeprowadza zawsze pod nadzorem sądowym. Komornik wyznacza miejsce, termin licytacji, podaje rodzaj majątku podlegającego sprzedaży oraz czas i miejsce oglądania przez ewentualnych nabywców tego majątku. W wyznaczonym terminie przeprowadza licytację ustną. Wystawia na sprzedaż kolejno poszczególne ruchomości i sprzedaje je nabywcy płacącemu najwyższą cenę. Drobne (w kategoriach rozmiarów) ruchomości sprzedawane są na sali sądowej, duże – w miejscu przechowywania ich do czasu licytacji – w lokalu dłużnika lub w miejscu magazynowania. Licytacja nieruchomości odbywa się z reguły na sali sądowej. Uzyskaną ze sprzedaży majątku kwotę – po odliczeniu kosztów – komornik oddaje wierzycielowi (lub wierzycielom). Ewentualną nadwyżkę zwraca dłużnikowi. Na koniec komornik zawiadamia pisemnie Sąd o zakończeniu egzekucji.

Komornik przyjmuje w depozyt, jako zabezpieczenie wiarygodności, na poczet zasądzonego wyroku, kosztów egzekucyjnych i innych: akcje, udziały, czek, weksle, wkłady oszczędnościowe, papiery wartościowe, dokumenty, kosztowności, przelewy i inne. Wydaje depozyt po sprawdzeniu tożsamości odbiorcy i odebraniu pokwitowania na piśmie. Z każdej czynności komornik sporządza protokoły, każdą czynność zapisuje w rejestrze akt sprawy. Księguje wszystkie operacje finansowe związane ze sprawą.

Z czynności nie dotyczących prowadzenia konkretnych postępowań egzekucyjnych komornik prowadzi księgowość swej kancelarii i zatrudnianych w niej pracowników (wydatki osobowe i rzeczowe, akta osobowe). Do tego składa roczne i półroczne sprawozdania z czynności komorniczych (ilość przyjętych wniosków, ilość spraw załatwionych, sposób załatwiania prowadzonych aktualnie spraw itd.) do Ministra Sprawiedliwości poprzez właściwy miejscowo Sąd Rejonowy, lub tylko do sądu (np. sprawozdania finansowe). Sąd ma również prawo z urzędu wydawać komornikowi zarządzenia zmierzające do zapewnienia prawidłowego wykonania egzekucji.

Dla porównania – w Niemczech komornicy są dożywotnimi urzędnikami państwowymi średniego szczebla w danym kraju związkowym. Są mianowani przez odpowiedniego przewodniczącego składu sędziowskiego wyższego sądu krajowego. Komornicy działają jak urzędnicy państwowi, ale są oni niezawisli w sposobie wykonywania swojego zawodu. Jako urzędnicy państwowi, komornicy otrzymują wynagrodzenie oraz określony procent opłat naliczanych w związku z ich pracą. Ponadto komornicy otrzymują od władz podatkowych kraju związkowego zryczałtowaną kwotę tytułem zwrotu za otwarcie i utrzymanie własnej kancelarii. Stosunki prawne komorników są określone w ustawie o sądownictwie (art. 154, 155) (*Gerichtsverfassungsgesetz*, §154, §155) [23] oraz przez postanowienia prawne różnych krajów związkowych. Brak jest ustawodawstwa ogólnego regulującego wykonywanie zawodu komornika. Jednakże istnieją ogólne postanowienia administracyjne uchwalone przez poszczególne organy władzy administracyjnej krajów związkowych: przepisy dotyczące komorników sądowych (*Gerichtsvollzieherordnung*) [24] oraz wytyczne dla zawodu komornika (*Gerichtsvollziehergeschäftsanweisung*). Zakres obowiązków komornika jest standardowy. W tym zakresie nie występują specjalizacje. Istniejące przepisy ustawowe lub niższego szczebla odnoszą się w ten sam sposób do wszystkich komorników. W Niemczech nie ma jest systemu izb komorniczych – komornicy są urzędnikami państwowymi. Jednak niemal bez wyjątku tworzą oni grupy interesów. Większość z nich należy do Niemieckiego Stowarzyszenia Komorników (*Deutscher Gerichtsvollzieher Bund* – DGVB). Stowarzyszenie to z kolei jest członkiem Niemieckiego Stowarzyszenia Urzędników Państwowych (*Deutscher Beamtenbund*). Członkostwo grup interesu jest dobrowolne. Komornicy mają możliwość awansu z niższej do wyższej kategorii. W niektórych landach (krajach związkowych) awans jest łączony z koniecznością sprawdzenia przez lekarza i psychologa stanu zdrowia ubiegającego się o awans komornika. Przepisy dotyczące komorników w poszczególnych landach różnią się, jednak te

dotyczące badań lekarskich nakazują kontrolę stanu zdrowia przy awansie do następnej klasy.

Komornicy działający na terenie Republiki Słowackiej również posiadają status urzędnika państwowego. Tam przepisy przewidują badanie stanu zdrowia komorników co kilka lat [25].

Podobnie jest we Włoszech [26, 27], gdzie urzędnicy sądowi i komornicy są urzędnikami publicznymi wyłanianymi w drodze konkursu i otrzymują pensje urzędnicze. Tym samym obowiązują ich takie same, jak innych urzędników, przepisy dotyczące kontroli stanu zdrowia. Takie same warunki zatrudniania komorników obowiązują w Szwecji [28].

W krajach, w których komornicy są zatrudniani na stanowiskach urzędników państwowych, państwo, jako ustawodawca, jeśli chce, ma wpływ jak często komornik kontroluje swój stan zdrowia. Stan zdrowia komorników może być kontrolowany w przewidzianych w przepisach odstępach czasu (1, 2, 5 lat) przez lekarza/psychologa. Są państwa, w których komornicy to zróżnicowana grupa zawodowa – są tacy, którzy są zatrudniani jako urzędnicy państwowi (sądowi) oraz równolegle tacy, którzy pracują na własny rachunek, jako komornicy prowadzą własną działalność gospodarczą. W takich przypadkach ustawodawca może wymagać od zatrudnianych urzędników, w tym komorników, kontrolowania stanu zdrowia. W przypadku komorników pracujących na własny rachunek, mogą oni wymagać (a nawet powinni) od swych pracowników regularnego kontrolowania stanu zdrowia i odpowiednich zaświadczeń lekarskich, ale sami nie są do tego zobligowani. Przykładem kraju, w którym czynności egzekucyjne wykonują zarówno niezależni komornicy sądowi [29, 30] jak i komornicy sądów okręgowych [31], są Węgry. Niezależni komornicy sądowi nie są urzędnikami państwowymi; ich dochody wypłacane są przez klientów w ramach wynagrodzenia za wykonaną pracę.

W Republice Czeskiej, podobnie jak w RP, komornicy to osoby działające na własny rachunek. Są funkcjonariuszami publicznymi, a czynności komornicze są traktowane jako czynności sądowe [32]. Państwo powierza im sprawowanie funkcji. Ich zadaniem – po-

dobnie, jak w Polsce – jest prowadzenie egzekucji na rzecz osób, które upoważniły komornika do wykonania tych czynności [33].

W Rosji [34,35], podobnie jak w Polsce, obowiązkowe badania lekarskie i psychologiczne (jak sędziowie) przechodzą kandydaci na komorników na początku swej zawodowej drogi [36].

Podsumowując – biorąc pod uwagę państwa europejskie – jedynie w Niemczech komornicy, awansując, poddawani są badaniom lekarskim lub psychologicznym częściej, niż raz w ciągu całej swej kariery zawodowej. W szczególnych przypadkach przeprowadzenia dodatkowych badań może zażądać rodzima Izba Komornicza lub właściwy prezes Sądu, nadzorujący pracę komornika. Natomiast w sytuacji, gdy komornik nie wykonywał pracy z powodu choroby przez dłuższy czas, nie jest on zobowiązany do poddania się badaniom lekarskim przed powrotem do pracy.

Aktualnie w Polsce, przy częstej zmianie rządzących ugrupowań i jeszcze częstszych zmianach na stanowisku Ministra Sprawiedliwości, nie zawsze są finalizowane kolejne projekty dotyczące zawodów prawniczych. Przepisy dotyczące dostępności do zawodów prawniczych – wymagań edukacyjnych, wymogów egzaminacyjnych, określenia oczekiwanego przez Ustawodawcę wieku, stażu, doświadczenia – są reformowane od dłuższego czasu. To nie ułatwia adeptom zawodów prawniczych podejmowania decyzji co do ich przyszłości zawodowej. Zaczyna brakować chętnych do wykonywania zawodu sędziego czy komornika.

Brak określenia precyzyjnych przepisów, procedur obowiązujących w różnego rodzaju postępowaniach nie sprzyja poprawie sytuacji. Dotyczy to również przepisów dotyczących pracy komorników. Sąd coraz częściej trafiający do Trybunału Konstytucyjnego zapytania prawne oraz zgłoszenia niezgodności wchodzących w życie aktów prawnych z Konstytucją RP. Również Sąd Najwyższy oraz Naczelny Sąd Administracyjny częściej niż w latach poprzednich z powodu luk prawnych muszą rozstrzygać w sprawach czynności egzekucyjnych, eksmisji, podziału sum egzekucyjnych, itp.

Piśmiennictwo / References

1. Konstytucja RP. Dz.U. z dnia 16 lipca 1997 r. nr 78, poz. 483.
2. Kodeks postępowania cywilnego. Ustawa z dn. 24 maja 2000 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawy o komornikach sądowych i egzekucji. Dz.U. z 2000 r. nr 48, poz. 554.
3. Kodeks postępowania cywilnego. Ustawa z dnia 24 września 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawy o komornikach sądowych i egzekucji. Dz.U. z 2004 r. nr 236, poz. 2356.
4. Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji. Dz.U. nr 133, poz. 882 z późn. zm. Nowela ustawy o komornikach – weszła w życie 17 czerwca 2010.
5. Ustawa z dnia 24 maja 2007 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz niektórych innych ustaw. Dz.U. z 27 czerwca 2007 r. nr 112, poz. 769.
6. Kodeks Pracy. Dz.U. z 16 lutego 1998 nr 21, poz. 94 z późn. zm.
7. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 grudnia 2007 r. w sprawie wysokości opłaty rocznej wnoszonej przez aplikantów komorniczych na pokrycie kosztów szkolenia. Dz.U. z 28 grudnia 2007 nr 244, poz. 1799.
8. Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego. Dz.U. z 1963 r. nr 43, poz. 296 z późn. zm.
9. Ustawa z dnia 18 września 2001 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz o zmianie niektórych innych ustaw. Dz.U. 2001 nr 130, poz. 1452.
10. SN 2009/6 Teza D. 2002.163.1349.
11. Wyrok z dn. 03 grudnia 2003, sygn. K 5/02 (Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, Zbiór Urzędowy 2003, seria A, poz. 98).
12. Nowelizacja ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. z 2010, nr 40, poz. 228) – weszła w życie dn. 17 czerwca 2010.
13. Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych. Dz.U. 2003 nr 228, poz. 2255.
14. Ustawa z dnia 24 maja 2007 r. o zmianie ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz ustawy o podatku rolnym. Dz.U. z dnia 21 czerwca 2007 r. nr 109, poz. 747.
15. Ustawa z dnia 17 października 2008 r. o zmianie ustawy o świadczeniach rodzinnych. Dz.U. 2008, nr 223, poz. 1456.
16. Ustawa z dnia 22 kwietnia 2005 r. o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej. Dz.U. z dnia 17 maja 2005 r.
17. Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów. Dz.U. 2007, nr 192, poz. 1378.
18. Ustawa o pomocy osobom uprawnionym do alimentów. Dz.U. z dn. 7.01.2009 r. nr 1 poz. 7.
19. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny. Dz.U. 1997, nr 88, poz. 553 z późn. zm.
20. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 16 maja 1996 r. Dz.U. 1996, nr 63, poz. 300.
21. Kodeks Etyki Zawodowej Komornika. www.komornik.pl/kez.php3 (20.12.2009).
22. Statut Międzynarodowej Unii Komorników Sądowych (wersja uaktualniona po Kongresie w Waszyngtonie w 2006 r.) [ftp://ftp.currenda.pl/pub/dzial-statuty/Statut-UIHJ.pdf](http://ftp.currenda.pl/pub/dzial-statuty/Statut-UIHJ.pdf) (10.06.2010).
23. Gerichtsverfassungsgesetz, In der Fassung vom 9.5.1975, zuletzt geändert durch Gesetz über die Internetversteigerung in der Zwangsvollstreckung und zur Änderung anderer Gesetze vom 30.7.2009.
24. Gerichtsvollzieherordnung (GVO) – Allgemeine Verfügung Vom 17. Juli 1992 JMBL. S. 104 in der ab 1. Juli 2003 geltenden Fassung zuletzt geändert durch Allgemeine Verfügung Vom 20. Dezember 2003 (JMBL.2004 S. 2) (2344 – II.001).
25. Z.z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti a o zmene a doplnení ďalších zákonov lat. §3 zákona č. 233/1995.
26. Prime sentenze della Cassazione in materia di notificazione ex art. 140 cpc dopo la Sentenza 3/2010 della Corte Costituzionale. www.ufficialigiudiziari.net (01.05.2010).
27. Esecuzione Forzata. Precetto: (cessazione di efficacia del). Cass. civ., Sez. III, 28/04/2006, n. 9966. www.ufficialigiudiziari.net (01.05.2010).
28. Kronofogdens årsrapport för konkurstillsynen 2009. Hemlöshet – många ansikten, mångas ansvar. www.kronofogden.se (03.05.2010).
29. Törvény az ingatlan-nyilvántartásról Első Rész Bevezető Rendelkezések 109/1999 (XII.29.) FVM rendelettel 1997. évi CXLI.
30. Törvény a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól 12004. évi CXL.
31. Választási bizottságok határozatainak felülvizsgálata: A 2005. évi LXXXI. törvény módosította a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvényt és 2005. július 16-tól kezdődően kötelezővé tette – a bírósági felülvizsgálati eljárás során hozott határozatok nyilvánosságra hozatalát.
32. Zákon ze dne 28. února 2001 o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů.
33. Vyhláška č. 418/2001 Sb. – o postupech při výkonu exekuční činnosti.
34. Собрание законодательства Российской Федерации N 20 18 мая 2009.
35. Статья 12. Статью 4 Федерального закона от 21 июля 1997 года N 118-ФЗ „О судебных приставах”. Собрание законодательства Российской Федерации, 1997, 30: 3590.
36. «О судебных приставах» Собрание законодательства Российской Федерации 28 июля 1997, 30: 3591. Федеральный закон от 22 августа 2004, 118-ФЗ.